FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT SIR GORDON SLYNN

fremsat den 17. december 1987 *

Høje Domstol.

Aktieselskabet SA Haviland, som har hjemsted i Frankrig, udnævnte (vist nok i 1967) selskabet SA Agecobel til agent for salget af sine varer i Belgien og Luxembourg. Da Haviland, efter eget udsagn, såvel tidligere som i løbet af 1978 havde modtaget adskillige klager over Agecobel, opsagde selskabet agenturkontrakten med virkning fra udgangen af oktober 1978. Herefter anlagde Agecobel ved tribunal de commerce de Bruxelles sag mod Haviland med påstand om betaling af et provisionstilgodehavende og erstatning for retsstridig ophævelse af kontrakten. Haviland påstod sagen afvist på grund af rettens manglende kompetence og nedlagde en modpåstand om betaling af ubetalte fakturaer.

Tribunal de commerce erklærede sig kompetent i henhold til artikel 5, punkt 1, i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (herefter benævnt »konventionen«), og dømte Haviland til at betale erstatning og provisionstilgodehavende. Retten gav Haviland medhold i selskabets påstand vedrørende ubetalte fakturaer.

Arcado SPRL, som ifølge det oplyste er et selskab med hjemsted i Belgien, er under ikke nærmere angivne omstændigheder indtrådt i Agecobel's rettigheder og forpligtelser. Som følge heraf er selskabet indtrådt i ankesagen, idet den af tribunal de commerce afsagte dom er indbragt for Cour d'appel de Bruxelles. Under anken anfægtes størrelsen af provisionstilgodehavendet og den i første instans tilkendte erstatning. Haviland har heroverfor gjort gældende, at da påstanden vedrørte erstatning for retsstridig ophævelse af en kontrakt, var der i virkeligheden tale om en sag »om erstatning uden for kontrakt«, jfr. konventionens artikel 5, punkt 3, og retterne i Bruxelles var derfor inkompetente.

Cour d'appel fandt, at selv om påstanden om betaling af provision tydede på, at der var tale om en sag om kontraktforhold, var der dog tvivl om, hvorvidt en påstand om erstatning for retsstridig ophævelse af en kontrakt er omfattet af konventionens artikel 5, punkt 1, såfremt denne bestemmelse skal fortolkes selvstændigt. Hvis den skal fortolkes i overensstemmelse med belgisk eller fransk ret, må der formentlig være tale om en sag om kontraktforhold.

Følgelig har Cour d'appel anmodet Domstolen om en præjudiciel afgørelse af følgende spørgsmål:

»Er en sag om retsstridig ophævelse af en kontrakt om (selvstændigt) handelsagentur

* Oversat fra engelsk.

og om betaling af provision i henhold til kontrakten en sag om kontraktforhold, jfr. artikel 5, punkt 1, i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968? »

Som en undtagelse fra hovedreglen i artikel 2, hvorefter kompetencen er knyttet til bopælen, bestemmer konventionens artikel 5 følgende:

»En person, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan sagsøges i en anden kontraherende stat:

1) i sager om kontraktforhold, ved retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes;

...

3) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået.«

Der har allerede været megen diskussion om, hvorvidt konventionens bestemmelser skal fortolkes således, at de skal anvendes ens i samtlige medlemsstater, eller således, at de retter, for hvilke sagerne indbringes, skal anvende deres egne lovvalgsregler. På den ene side har man gjort gældende, at anvendelsen af en »selvstændig« fortolkning sikrer, at der består et fælles og ensartet sæt regler, der skal anvendes i alle de medlemsstater, der har undertegnet konventionen. På den anden side er en fortolkning, hvorefter medlemsstaternes lovvalgsregler bliver afgørende for spørgsmål af den her omhandlede art, absolut ikke nødvendigvis i strid med konventionen, der som hovedformål skal fremme den automatiske anerkendelse og fuldbyrdelsen af retsafgørelser, som er afsagt under omstændigheder, som fuldt ud kan danne grundlag for kompetencen.

I sag 12/76 (Tessili mod Dunlop, Sml. 1976, s. 1473), udtalte Domstolen, at »ingen af disse to muligheder udelukker nødvendigvis den anden, da et formålstjenligt valg kun kan foretages særskilt for hver enkelt bestemmelse i konventionen, idet dog dennes fulde virkning ud fra de i Traktatens artikel 220 nævnte målsætninger skal sikres«, og at det kan være nødvendigt at henvise til national ret, herunder de nationale lovvalgsregler, på grund af »de forskelle, der består mellem de nationale lovgivninger inden for kontraktretten, og i betragtning af den manglende enhed i gældende materiel ret på retsudviklingens nuværende trin«.

Spørgsmålet, om udtryk eller begreber, der kan have forskellig betydning i forskellige medlemsstater, skal fortolkes selvstændigt eller forstås under henvisning til den materielle ret, der skal anvendes ifølge lovvalgsreglerne for den domstol, sagen er indbragt for, skal afgøres ved at vælge den regel, der mest effektivt kan sikre gennemførelsen af konventionens mål. Det gælder så meget desto mere, som undtagelserne i artikel 5 er fastsat for at opnå »en hensigtsmæssig sagsbehandling, idet der i visse velafgrænsede tilfælde består en særlig snæver sammenhæng mellem en tvist og den ret, hvor sagen kan anlægges« (sag 33/78, Somafer mod Saar-Ferngas, Sml. 1978, s. 2183, 2191, præmis 7).

Uden domspraksis på dette område ville jeg være af den opfattelse, at hvor der fremsættes påstande i forbindelse med angivelige kontraktforhold, er der meget der taler for en regel om, at den ret, som sagen indbringes for, først bør afgøre, hvilket lands lov, der skal anvendes i den pågældende tvist, og derefter — på grundlag af denne lov — dels om der er tale om et kontraktforhold, dels hvor den pågældende forpligtelse skal opfyldes. Dette kan naturligvis give forskellige resultater ved forskellige retter, for så vidt angår spørgsmålet, om der foreligger et kontraktforhold eller ikke. Det vil til gengæld gøre det muligt at undgå den konflikt, som kan opstå, hvis der ifølge en selvstændig fortolkning er tale om et kontraktforhold, hvorimod der i henhold til den lov, der skal anvendes på sagen, eller opfyldelsesstedets lov ikke foreligger nogen kontrakt.

På dette område foreligger der imidlertid domspraksis. Begrebet »borgerlige sager, herunder handelssager« i konventionens artikel 1 skal anses for at være et selvstændigt begreb, som skal fortolkes under hensyn dels til konventionens mål og opbygning, dels til de almindelige principper, der kan udledes af de nationale retssystemer under ét [sag 814/79, Nederlandene mod Rüffer, Sml. 1980, s. 3807, 3819, præmis 7, og sag 29/76 Lufttransportunternehmen (LTU) mod Eurocontrol, Sml. 1976, s. 1541, 1551, præmis 3)]. På lignende måde har Domstolen i sag 33/78, Somafer, udtalt, at hensynet til retssikkerheden samt ligestillingen mellem parternes rettigheder og forpligtelser i forhold til muligheden for at fravige hovedreglen om værneting i artikel 2 nødvendiggør en selvstændig og hermed for alle de kontraherende stater fælles fortolkning af begreberne i konventionens artikel 5, punkt 5 (Somafer, Sml. 1978, s. 2192, præmis 8). Domstolen har navnlig allerede fastslået i sag 34/82 (Martin Peters mod ZNAV, Sml. 1983, s. 987), at begrebet »kontraktforhold« i artikel 5, punkt 1, må betragtes som et fællesskabsretligt begreb, og at det skal fortolkes på baggrund af konventionen og dennes formål (Sml. 1983, s. 1002, præmis 9 og 10).

Domstolen har derfor fulgt den praksis, at begreberne i konventionen, for så vidt angår dens anvendelsesområde samt rækkevidden af undtagelsesbestemmelserne i artikel 5 i forhold til hovedreglen i artikel 2, stk. 1, skal fortolkes selvstændigt ud fra konventionens formål og opbygning og ikke på grundlag af de enkelte staters nationale ret. Derimod skal det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes, bestemmes i henhold til den lov, der er anvendelig på den omtvistede forpligtelse i medfør af lovvalgsreglerne for den ret, sagen er indbragt for (sag 133/81, Ivenel mod Schwab, Sml. 1982, s. 1891, 1899, præmis 7), og sag 12/76 (Tessili mod Dunlop, Sml. 1976, s. 1473). Denne praksis er også fulgt i dommen af 15. januar 1987 i sag 266/85 (Shenavai mod Kreischer, Sml. s. 239). Afgrænsningen af undtagelsesbestemmelsernes rækkevidde og fastlæggelsen af det sted, hvor forpligtelsen skal opfyldes, er således blevet betragtet som særskilte spørgsmål, og Domstolen er nået til forskellige resultater.

I lyset af disse domme mener jeg, at det forelagte spørgsmål skal besvares under henvisning til konventionen og ikke under henvisning til en bestemt national lovgivning.

Som allerede nævnt bør selve konventionen først og fremmest fortolkes ud fra dens formål og opbygning og dernæst ud fra de almindelige principper, der kan udledes af de nationale retssystemer under ét (ovennævnte sag 814/79, Nederlandene mod Rüffer). I adskillige tilfælde kan det som i Peters-sagen være nødvendigt at foretage en detaljeret gennemgang af medlemsstaternes retssystemer for at afgøre, om påstanden kan anses for at være knyttet til en kontrakt. Denne detaljerede gennemgang er måske ikke altid nødvendig i de helt klare tilfælde. Således fandt Domstolen i sag 14/76 (De Bloos mod Bouyer, Sml. 1976, s. 1497), uden at foretage en detaljeret sammenligning, at der forelå et kontraktforhold i en sag anlagt af forhandleren i henhold til en eneforhandlingsaftale mod leverandøren med påstand om ophævelse af kontrakten og betaling af erstatning på grund af kontraktbrud.

Sager, hvorunder der som et væsentligt led i påstanden påberåbes et forhold, der ville være anerkendt som et kontraktforhold, såfremt der var oprettet en kontrakt [selv om kontraktens eksistens anfægtes (sag 38/81, Effer SpA mod Kantner, Sml. 1982, s. 825)], bør således anses for »sager om kontraktforhold« i den i konventionens artikel 5, punkt 1 forudsatte betydning.

Dette krav opfyldes helt klart i den foreliggende sag. Påstanden om betaling af provision i henhold til en handelsagentkontrakt anses af parterne for at være knyttet til et kontraktforhold, hvilket også klart må være tilfældet. Det samme gælder efter min opfattelse påstanden om erstatning for den påståede pludselige ophævelse af kontrakten i utide. Selve essensen i denne påstand er, at der ifølge kontrakten skulle gives et rimeligt opsigelsesvarsel — denne klausul i kontrakten er tilsidesat, og der kræves erstatning for dette kontraktbrud.

Sammenfattende skal jeg derfor foreslå, at det forelagte spørgsmål besvares således:

»Sager om retsstridig ophævelse af en kontrakt om (selvstændigt) handelsagentur og om betaling af provision i henhold til kontrakten er sager om kontraktforhold i den i Bruxelles-konventionens artikel 5, punkt 1, forudsatte betydning.«

Det tilkommer den nationale ret at træffe afgørelse om sagens omkostninger, for så vidt angår parterne i hovedsagen. De udgifter, der er afholdt af Kommissionen og de medlemsstater, som har afgivet indlæg under sagen, kan ikke godtgøres.